

הבנינו ואלמדה

אצרות דעת, נספי וזיוק ופיקי הדרכה מלוקטים מאוצר שיעוריו של הגד"ח רבי שמעון שפיצער שליט"א

איך??

איך מתמודדים? מה חושבים? כיצד מתחזקים?

הבנה בהירה בדרך ההתמודדות היהודית לנוכח המצב הנורא השורר באר"ק - מחולק לכמה חלקים!

חלק א'

ובאותו זמן הוא מרגיש בצערם של בני ישראל. לתורה יש דרך לחיות עם שני ההרגשים, השמחה והצער ביחד. הוא יודע בדיוק איך צריך להיות ההרגש בלב, ואינו מבולבל. לעומת כן, מי שאינו נצמד לתורה, אינו יכול לא להרגיש בצערם של אחרים ולא להרגיש שמחה, ואף אינו יכול לעבוד את ה' כיאות ולקבל את אור התורה. אין לו כלום. המחשבה האחת סותרת אצלו את השניה, והרי הוא נשאר ריק וחלול, מבולבל ומטושטש.

אף זה אמר דוד המלך (שם פסוק י'): "משפטי ה' אמת צדקו יחידיו". כשהאדם הולך עם האמת, כלומר עם התורה - שהיא האמת הבלעדית ושעמה ברא הקב"ה את העולם, לא רק את האילנות שנבראו ביום השלישי, אלא גם את האדם ואת כל ההרגשים שבנפשו שנבראו ביום השישי, וכפי שהצדיקים מסבירים שכל מה שמתחולל בנפש האדם יש לו שורש בתורה, הנה מאחר שהוא חוזר ומתנהג לפי התוכנית המקורית הכתובה בתורה, לאט לאט הוא רואה איך כל המחשבות תואמות ומשלימות זו את זו.

הן ה'אור החיים' הק' על תיבת בראשית כתב בזה הלשון: "הודיע במה בראה ואמר בתורה בראה כי היא האומן". והוסיף על זה: "ולפי זה גדלה מעלת בעליה שזוכים בכל, ולזה יהיה הדין להם שיקראו בונים, והוא אומרם ז"ל (שבת קיד. א) תלמידי חכמים נקראים בונים, כי מה שבפיהם ובלבבם הוא הבונה". הוא מבאר שם שהתורה הכינה עולם כזה שאם האדם נצמד למהלכה, הוא נעשה אדם בנוי ושלם. לתורה יש מקום לכל הרגש. כסיל הוא מי שאינו נצמד לתורה, כי אין לו את שעשועי התורה, וממילא מתקיים בו אבדתי בעניי. אבל החכם יודע שצריך להתדבק בתורה ולהתלמד איך לחשוב בדרך התורה, וממילא יש אצלו מקום לצער השכינה ולשמחה, צלחנו בפניו ודאגתו בלבו. הכל נמצא אצלו בסדר מופתי, כי משפטי ה' אמת צדקו יחידיו!

בצרות כאלה ונמלט על חייו, אין לו שום מחשבה ישרה במוחו. שואלים אותו: "נו, מה אתה אומר על המצב?". והוא משיב: "איני אומר כלום. איני יודע מה קורה אתי. איני יכול לדבר בכלל. אני מבולבל ומטושטש לגמרי". אך אצל דוד המלך לא היה כך. ודוד המלך מגלה את הסיבה שאצלו זה לא היה כך: "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי". כשהאדם מתדבק בתורה, הוא נשאר במלוא ישוב הדעת, גם כשהוא שרוי במצבים הקשים ביותר!

כך מסופר על הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א שתוך כדי בריחתו מאימת הנאצים, עצר את העגלה, התיישב על אבן אחת לזמן מה, וחזר אל העגלה. וכשנשאל על כך לאחר מכן, אמר: "הרגשתי שאין דעתי מיושבת עלי וגמרתי אומר בלבי שאיני יכול להמשיך בבריחתי לפני שאני חוזר ומתיישב בדעתי". אכן כן, ליהודי יש חשבון ומהלך ברור לכל מצב, ואם הוא מרגיש שנחסר לו קצת מ'תורתך שעשועי', עליו לעצור ולחזור להתדבק בתורה, ורק אז להמשיך בעבודת הקודש תחת כל סוגי המצבים!

כוח התורה ליישב הדעת

אכן אחת מהעבודות הגדולות באופן כללי היא להתדבק בתורה. הן עכשיו בשמחת תורה רקדנו עם התורה. אחת מהסיבות הפשוטות בריקוד עם התורה, היא זו שדוד המלך אומר (תהלים ט. ח-ט): "תורת ה' תמימה משיבת נפש, עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, פיקודי ה' ישרים משמחי לב, מצות ה' ברא מאירת עינים". כל אחת מהדיבורים האלה היא סיבה כשלעצמה לרקוד עם התורה. הכוח שהתורה נותנת לו לאדם אם הוא מתדבק בה ואם הוא לומד ממנה מה לחשוב ואיך להתנהג כיהודי בכל מצב, הוא שבאותו זמן שמחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, נפשו מיושבת עליו (משיבת נפש) ויש לו את כל ההרגשים שהיהודי זקוק להם. הוא שרוי בשמחה בשעה שהוא לומד ומתפלל בבחינת 'עוז וחדוה במקומו',

לולי תורתך שעשועי - להתדבק בהדרכת תורה

דוד המלך ע"ה אומר (תהלים קיט. עז): "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי". אם מתבוננים קצת, חייו של דוד המלך הרי היו מלאים בקשיים, ולא סתם קשיים, אלא קשיים גדולים ביותר. הן חוץ מאבסלום בנו, היו עוד כמה שרדפו אחריו להרגו. ראו נא כמה פרקים בתהלים יש המדברים על בריחתו משאול המלך, ועל כל המלחמות העקובות מדם שניהל, וכמה הוצרך להתפלל ולבקש על חייו. והנה הוא אומר שאלמלא היה משתעשע בתורה, היה הולך לאיבוד מרוב הקשיים. שעשועי התורה הם אלה שהצילוה ושמרו עליו לכל ילך לאיבוד.

אכן כשאנו קוראים מזמורי תהלים, אנו רואים באיזו שפה עשירה הם נכתבו, עם מילים מלאות געגועים ודיקות בה'. הדבר פשוט שדוד המלך כתב את מזמוריו על פי צירופי שמות ובוודאי יש בהם רמזים וסודות שאינם ידועים לנו, אבל גם כשאנו מפרשים את המילים כפשוטם כדרכם של המפרשים, נדמה לנו שדוד המלך היה מיושב בדעתו בשעה שכתב אותם. בוודאי יושב היה אז בדיוקת נפלאה בשיא השלווה והרוגע וכותב את המילים המלהיבות: "כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך", "כן בקודש חזיתך". ניגונים על גבי ניגונים, הרגשים על גבי הרגשים, תשוקות על גבי תשוקות.

אך למעשה, היה מחבר את השירים תוך כדי בריחתו מאויביו, ולא רק בגמרא כתוב כן, אלא גם במזמורי התהלים עצמם, כגון "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", וכבר שאלו חז"ל (ברכות ז. ב): "מזמור לדוד? כינה לדוד מיבעי ליה".

להישאר בישוב הדעת

ואנו צריכים לשאול את השאלה: איך היה לו בכלל ישוב הדעת להוציא איזו מילה מהפה? הרי ידוע שמי ששרוי

חלק ב'

"ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש והייתם לי סגולה מכל העמים" בלבד, כי מי שיש לו אהבה בלי יראה אינו

שקודם מתן תורה הודיע הקב"ה שצריך שתהיה להם לישראל גם יראה. אי אפשר לחיות עם הפסוקים של

יראת ה' - אוצר לתקות הלבבות

הנה ידוע מה שכתב האור החיים הק' בפרשת יתרו

מתוך שיעור שנמסר השבוע, יום ב' פרשת בראשית כ"ד תשרי תשפ"ד.

לשמיעת השיעור חייגו לקו השיעורים שעי" קול הלשון 073.295.1337, לחצו 111 לשיעורים האחרונים, ואח"כ 27 לשיעור המופיע בגליון זה.

יכול להיות קרוב אל ה'. וכאן בפרשת בראשית בפירוש השמיני על תיבת בראשית. **ה'אור החיים** 'הק' מתבטא בזה הלשון: **"יראת ה' היא אוצר לתקות הלכבות שהוא דביקות אורו יתברך בנפש אדם** כאומרו 'אתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום", **וכל מי שיש בו יראת שמים, הוא משכן השכינה**". מי שיש לו יראה, זוכה לדביקות. פסגת ההצלחה של האיש היהודי, היא הדביקות בה', והפתח היחיד לדביקות, הוא יראת ה'. ועל זה כתב ה'אור החיים' הק' בפרשת יתרו שמטעם זה אמר הקב"ה למשה להגביל את העם לבל יעלו על ההר, ומי שיעלה - ימות, כי זקוקים הם גם ליראה.

ובזה הוא מסביר גם טעם 'בקרובי אקדש' שהתקיים ביום הקמת המשכן. ר"ח ניסן הרי היה היום הגדול ביותר, מעין שמיני עצרת של הבריאה. אז נתקיים יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. כך כתב **האר"י ז"ל** שהיום השמח ביותר היה כשהוקם המשכן והשכינה התחילה אז לשרות בעוה"ז, כי אז נתקיים יהי כבוד ה' לעולם, היינו גם בעולם הזה, וממילא ישמח ה' במעשיו, כי ראה שנתקיימה תכלית הבריאה ונעשה רצונו. ואף שמיני עצרת כך הוא. בשמיני עצרת מתקיים יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. למה? כי הסתכל על היהודי. היהודי רוקד עם התורה. הוא ניקה וזיכך את עצמו בראש השנה וביום כיפור, ובעשרת ימי תשובה ובהושענא רבה, ועכשיו הוא נמצא בכזו דביקות

אשר ממלאת את כל העולמות בשמחה. אנו רוקדים כאן כי השמחה במעונו של הקב"ה. שמחה שלמה היא.

אהבה ויראה משמשות בעירוביאי

מתפלא האדם: "איך יתכן שביום גדול וקדוש כזה יקרו דברים מחרידים כאלה?". וכעין זה שאל אחד קודם השיעור: 'המשנה הרי אומרת שכאשר הגשם יורד בלילה הראשון של חג, דומה הדבר לעבד שבא לזמזום כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואילו השנה בניו-יורק חששו בתחילה שבאמת לא יוכלו לאכול כזית בסוכה, וכזו שמחה היתה להם בראותם שהקב"ה עצר את הגשם לאחר מעריב כדי שכל האזרח בישראל יוכל לקיים מצות סוכה. וכבר התבטא באזינונו יהודי אחד מתושבי ניו-יורק: 'לא היתה לכם את השמחה שהיתה לנו בשעה שברכנו 'שהחינו' ולישב בסוכה'. ראינו בחוש שהקב"ה עוצר את הגשם בשביל בניו האהובי בזה הדור האחרון כי הוא חפץ בנו ובמצוותינו. מטר עז הותך ארצה קודם לכן ולאחר מכן ולא פסק לרגע, ובדיק בזמן, הגשמים נעצרו כדי שבני ישראל יוכלו לקיים מצות סוכה'. פלא של דבר. נו, ופתאום קיבלנו כזו מכה. מה הפשט?'

אכן אילו לא היה לנו את דברי ה'אור החיים' הק', היינו תועים. אך ה'אור החיים' הק' מראה לנו את מה שכתבו

בתורה שבאותו יום שהשמחה מילאה את כל העולמות בדומה לשמיני עצרת, דווקא אז נתקיים 'בקרובי אקדש'. וה'אור החיים' הק' מסביר גם למה, כי **שלימות הדביקות באה מהאהבה ויראה המשמשות בעירוביאי, ובלעדי היראה אי אפשר להגיע אל הקב"ה**.

לדאבון לב, בתקופה האחרונה קיבלו בני ישראל הארות כאלה פעם אחר פעם אחר פעם. פחדים נוראים. הנה כשהיו בפסגת השמחה בעת הילולת רבי שמעון בר יוחאי והיו ברוממות נפלאה, מופשטים מן העולם הזה, נתקיים פתאום 'בקרובי אקדש' כאשר נקטפו מ"ה צדיקים ותמימי דרך והותרו את כל בני ישראל המומים ושבורים. וכן אירע עוד כמה וכמה פעמים. חשבונות שמים איננו מכירים, אבל ה'אור החיים' הק' מלמדנו איך להסתכל על הנעשה לנו. הסתכלו בתורה. בתורה כתוב 'בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ'. אומר הוזה"ק: מה הפירוש בראשית? הקב"ה רוצה שתהיה לך יראה. וכשתהיה לך יראה, אומר ה'אור החיים' הק', תהיה לך דביקות ולא יחסר לך מאומה.

המטרה איננה שירגיש האדם שהוא יכול להסביר למה קרה מה שקרה. המטרה היא שכאשר האדם יתדבק בתורה כל יום מחדש, על ידי שהוא לומד את התורה ומתרגל לחשוב כמחשבת התורה, הכל יתיישב אצלו!

הלק"ג

ותשובה וגמילות חסדים. הדברים האלה מועילים ללא כל ספק, ואיננו יודעים עתידות. אין לנו מושג מה יהיה. אבל דבר אחד אנו יודעים שהמכה מצאה את כלל ישראל במצבם הנעלה ביותר. המצב היפה ביותר של כלל ישראל הוא בשמיני עצרת בבוקר. כך כתוב בספרים. הם נמצאים אז נקיים וזכים, נעלים ומרוממים, ודווקא בשעה הזו בחר ה'. לכל דבר יש חשבון, לכל דבר יש שליחות. וכפי שאמרו חז"ל במסכת עבודה זרה שישורים אינם יכולים לבוא על האדם רק לשליחות מסוימת. אנו צריכים לזכור זאת ולדעת שיש בזה בכדי לבנות את ההרגשים של האדם נכונה, כך שבאותו זמן שהאדם חוזר בתשובה ומחפש להוסיף בתורה ובתפילה ובגמילות חסדים, הוא מתבונן באהבה שיש לו להקב"ה לבניו, ושכל מכה נובעת מאהבה - אהבתי אתכם אמר ה'!

שחזרו בתשובה מיראה ואח"כ מאהבה, כך שאין לנו השגה כמה הכל נעשה ברחמים ובחסדים. אכן כשמסתכלים בתורה, אפשר לראות את הדברים המתרחשים באור אחר לגמרי. הקב"ה אומר: **עכשיו שבני ישראל נקיים וצחים, אפשר לעבוד אתם. אפשר להביאם למדרגה יותר גבוהה של תשובה.** הן כך אמרו חז"ל שכאשר האדם קרוב אל ה', מדקדקים עמו כחוט השערה. סיבת הדבר, כי כשהאדם קרוב, אפשר לקרב את הגאולה יותר.

לדאבון לב, זה נעשה באופן כזה. אבל תמיד יש מה שאמרו הצדיקים שצריך להמתיק את הדינים, ואחת מהדרכים להמתיק את הדינים היא להתבונן בחסדים, ואחד מהחסדים הוא הדבר הזה, שהמכה הגיעה דווקא בזמן כזה לאחר שבני ישראל קיימו הן 'סור מרע' כאשר רבים נפרדו מחבילות של עבירות והרגלים רעים, והן 'עשה טוב' כאשר בני ישראל אספו להם מצוות לרוב, מצות שופר וסוכה ולולב

דווקא כשיא הנקיית - שמיני עצרת

נציג בזאת דיבור אחד פשוט של חיזוק לאור התורה. הן ידוע לנו שכמה שאיננו מבינים וכמה שאין לנו השגה בהנהגת הבורא, אך לו יתברך הכל גלוי וידוע, והוא פוסק מראש דינם של ישראל, ואם נגזר דינם באופן שאינו מטיב עמהם וחוזרים בתשובה, הוא מביא את מה שנגזר להם באופן שלא יזיק להם, וכן להיפך, וכדרך שאמרו במסכת ראש השנה שאם נפסק להם גשמים מרובים וקלקלו, הגשמים ירדו במקומות שאין בהם תועלת, ולהיפך, אם נפסק להם גשמים מועטים וחזרו בתשובה, הגשמים ירדו במקומות הנכונים ובזמנים הנכונים באופן שיצמיחו את התבואה ויביאו תועלת גדולה.

אף כאן, האדם צריך להבין - מה שקרה קרה. ה' יעזור שיותר לא ייזק שום יהודי. אבל הקב"ה בחר בזמן שבני ישראל מרוממים אז ביותר ונקיים אז לגמרי מעוונות לאחר

הלק"ד

נוכל לראות שכאשר הוא מתרגל אל המצב החדש, הוא נרגע וחוזר לאט לסדר יומו. אמנם לא תמיד החזרה לסדר היום באה ממקום נכון, אבל למעשה אנו רואים מזה שזה כבר לא תופס אצלו מקום כה נכבד בלב.

אתה לא בעל הבית!

אכן לתורה הקדושה יש הרבה מה לומר בענין זה. ואחד מהמקומות שהענין מדובר בהרחבה הוא בחובת הלכבות שער חשבון הנפש בחשבון השלושים. הוא כותב שהאדם צריך להרגיל את עצמו לחשוב שאינו תושב בעולם הזה אלא גר הוא שהגיע לארץ נכריה, ולא הכיר אף אחד מאנשי המדינה שהגיע אליה ולא היה אחד מהם יודע בו, אלא שאדוני המדינה חמל עליו לתת לו מגורים במדינתו, ונתן לו מזונו יום יום, וצוהו שלא ימרה את פיהו ולא יעבור על מצותו והבטיח לו גמול והפחידו בעונש כפי הראוי לזמן ולמקום, והודיע לו שיום יבוא ויצטרך לנסוע משם, ולא הודיעו העת, הנה באופן טבעי האדם הזה חי בכניעה ובשפלות ועוזב את הגאווה ומתרחק מן הגאון

והיפך דבר זה הוא שהאדם השתוקק וציפה וייחל וקויה לזמן שמחה, ולמעשה הגיע לו ההיפך מזה, כי אז נפשו מתערערת עליו לגמרי. אפשר לראות זאת לפעמים, כגון שהאדם ציפה להוביל את בנו לחופה. הוא כבר ספר את הימים. יום ועוד יום ועוד יום. ובסוף, השידוך התבטל או בנו נלקח ממנו בחטף ר"ל. או כעין זה האדם ציפה ללדת בן, המתין והמתין, וברגע הלידה, ירחם המרחם. נהפך לאבל מחול.

אם מתבוננים רואים שאחד מהקשיים שבמקרה כזה הוא מה שהלב התכווץ. הוא כבר היה בטוח וכבר המתין לרגע שהתקווה תצא מן הכוח אל הפועל, ובסוף, התקווה התנפצה עלי סלע האכזבה. הדבר הזה תופס מקום גדול בלב, מעבר למה שקרה. הראיה הגדולה היא שכעבור תקופה והוא מתבונן במציאות לבדה, הוא רואה שאיננה מפחידה כל-כך. אך מה? היה לו נסיון גדול מפני שנעשה היפך רצונו ותקוותו. וכפי שהדבר קיים אצל מי שציפה לאיזה דבר, כך הוא קיים אצל מי שנוחתת עליו צרה כשלא היה מוכן אליה. המציאות הזאת מוסיפה לו הרבה על בלבול המוח. לכן

ניפוץ התקווה

נקודה נוספת: אחד מהדברים שמבלבלים את האדם ומביאים אותו לידי נפילות קשות בשמחה ובאמונה, הוא כאשר המצב הקשה פוגש אותו ללא ההנה מוקדמת. הוא הכין את לבו למצב אחד ומרגע למשנהו הכל השתנה. הוא הכין את לבו לשמחת התורה ופתאום היום נהפך ליום של פורענות. הדבר הזה מבלבל את האדם עד מאוד, והוא קיים מעבר לצרה עצמה. כלומר, אין זה קשור לגוף הצרה, אלא ללב האדם.

בספר העיקרים כתב שהשמחה באה אל האדם כשהוא משתוקק הרבה לאיזה דבר, והקב"ה מסייע לו להשיגו, כי אז נשמתו מתגלית והוא מתמלא שמחה. התשוקה והרצון הם תחילת גילוי הנשמה, וכשהוא מצליח להוציא את רצונו אל הפועל, אז נשמתו כאילו מתפשטת ושמחתו גדולה ועצומה. וכפולה ומכופלת היא השמחה כשמזדבנר בדבר רוחני שהשתוקק אליו האדם וזכה להשיגו.

התבוננות

לכל דבר יש חשבון, לכל דבר יש שליחות. וכפי שאמרו חז"ל במסכת עבודה זרה שישורים אינם יכולים לבוא על האדם רק לשליחות מסוימת.

אנו צריכים לזכור זאת ולדעת שיש בזה בכדי לבנות את ההרגשים של האדם נכונה, כך שבאותו זמן שהאדם חוזר בתשובה ומחפש להוסיף בתורה ובתפילה ובגמילות חסדים, הוא מתבונן באהבה שיש לו להקב"ה לבניו, ושכל מכה נובעת מאהבה - אהבתי אתכם אמר ה'!

ההגובה, וכן הוא יודע שהוא צריך להיות בכל עת מזומן לנסיעה ולהעתקת מגוריו במקום אחר, ולעולם לא ירגיע ולא תנוח נפשו ולא יאמר פה אשב כי איתיה. וכאשר אדוני המדינה ישלחנו ממדינתו, לא יתרגז, כי מתחילה היה מוכן לכך וידע שאינו גר כאן אלא לזמן קצוב.

החובת הלבבות' מבאר בזה לשונו של דוד המלך "הבט ימין וראה ואין לי מכיר". דוד המלך אמר: **מצאתי את עצמי בעולם מבלי שאף אחד יכירני ויעזור לי, והעולם הרי שורץ חיות טורפות**, מהלכי על ארבע ומהלכי על שנים. אבל הקב"ה דואג לי ושומר עלי. ובכן, כשהאדם יתגבל לחשוב כך, גם כשיקרה לו דבר הפוך ממה שציפה, לא יתבלבל, אלא יאמר במנוחת הדעת: "איני יודע מה יהיה בעוד רגע... נראה כבר... הקב"ה יעזור". והוא לא יתרגז מכך שאינו יודע מה יהיה מחר.

כי לא תרע מה ילד יום

נוכל לראות כעין זה שני אנשים ששיניהם אומרים אותו דבר: "איני יודע מה יהיה מחר". אך בעוד האחד אומר זאת בכאב עצום, השני אומר זאת ברוע נפלא. "זוהי המציאות... ה' יעזור... נראה מחר... היכול אדם לדעת מה ילד יום?!" וכפי שהבית אהרן' מביא מהרה"ק רבי שלמה מקארלין זיע"א שכאשר שאלו אחד אם יאות לבוא אליו למחר לבקרו, השיב לו: "ראה כמה פעמים אני צריך למסור את נפשי עד מחר. 'בידך אפקיד רוחי', ואח"כ ק"ש ואח"כ נפילת אפיים, ואולי ימלא ה' רצוני ובאמת יטול את נשמתו, האוכל להבטיח לך עכשיו שאבוא אליך למחר?!" האמר זאת מפני שהיה מחוסר בטחון? אדרבא! הוא אמר זאת כי הוא ידע שהוא נמצא בזרועותיו של הקב"ה ואין יודע מה הוא מכין לו לרגע הבא?

יכולים להבין זאת מצליל דיבורו של האדם ומהחיוך שעל פניו - "אתה עושה ליצנות... הקב"ה יעזור... נראה, נראה מחר..." משל למה הדבר דומה, למי שפגוש את פלוני ופוחת עמו בשיחה: "בן כמה אתה?". הלה משיב: "בן עשרים וחמש". "אה, נפלא מאוד. אני רוצה להזמין אותך פגישה בחודש שבט של שנת תתט"ו. רשום לך בלוח". הלה שומע ופורץ בצחוק. ולא מפני שאין לו בטחון. הוא מסתכל עליו ואומר: "אתה יודע מה יקרה עד שנת תתט"ו?!" הצדיק יכול לדבר כך גם על שעה אחת קדימה. באותו חיוך הוא אומר: 'אני נמצא בידו של הקב"ה. יושב בסתר עליין... אתה שואל אותי... אתה עושה חשבונות של טפשות, אתה כנס לעולם שאינו שלך ואתה מחשב ואומר ומתפרע... אתה לוקח את כל

ההרגשים שלך ומבזבז אותם. דומה אתה למכונה מקולקלת. יש שעוברים ליד מכונה ושומעים שהיא מרעושה. טרם יודעים מה מקולקל בה, אבל דבר אחד יודעים בוודאות, שמשוהו בה מקולקל. אף אתה. אתה מסתובב ועושה קולות. מכונה שבורה אתה. כל ההרגשים שלך אינם במקומם. מה אתה מפטפט כל-כך הרבה? לך תלמד קצת ותתחבר קצת לתורתך שעשועי'.

ברוך פוקח עוזרים

האדם צריך להכיר טובה להקב"ה שפקח את עיניו שלא יהיה בעל גאווה כזה שיש לו דעה ושיטה בכל דבר. כאן בארץ ישראל, ראו כמה אנשים היו להם דעות והסברים לגבי כל מיני דברים המתרחשים, וכעבור שלוש שעות הרגישו טפשים. הם ראו שהאדם אינו יכול לדעת כעבור רגע אחד מה יהיה עמו. אך צריך שזה יהיה לא מתוך יאוש ופחד, אלא מתוך שהוא מבין שהוא בזרועותיו של הקב"ה. על-ידי התורה נברא העולם ואף אני נבראתי על ידה, וכך הוא סדר הבריאה. סדר הבריאה הוא שצריך לעבוד כאן את הקב"ה.

הנה חז"ל אמרו (פסחים נד. ב.) "שבעה דברים מכוסים מבני אדם, אלו הן: יום המיתה, ויום הנחמה (כלומר, יום ביאת ישועות), ועומק הדין, ואין אדם יודע מה בליבו של חבירו, ואין אדם יודע במה משתכר, ומלכות בית דוד מתי תחזור, ומלכות חייבת מתי תכלה". ובכן, הבה ונשאל: מי שאינו יודע את כל אלה, האם הוא אדם שבור? כשאנו שואלים האם הוא שבור, אנו מתכוונים לפני שתי המשמעויות של המילה 'שבור'. כלומר, האם הוא אדם שלם או שמא הוא פגום כזה שכולם נדים לו בראשם - "מסכן, הוא לא יודע". ברור שהוא אדם שלם. איך הוא יכול להיות אדם שלם אם אינו יודע מה הולך להיות אתו. ואולי הוא הולך למות מחר? התשובה היא שחוסר הידיעה אינו פוגם כלום בשלימותו. להיפך, לו היה יודע, היה נהפך לאדם שאינו בריא. חוסר ידיעתו משלים אותו ומעניק לו את יופיו והדרו, כי עכשיו הוא יכול להתקרב אל ה', עכשיו יש לו את כל מה שהוא צריך שהרגישו ומחשבותיו יתדבקו אל האמת.

כשהאדם מתנהג שלא על פי תורה, הוא מקבל את העונש הכתוב בפרשה זו, ועונשו של הנחש. הקב"ה נתון לו עפר ואומר לו: שיהיה לך לבריאות. יש לך את לחמך כמה שאתה צריך ומתי שאתה צריך, ולך מפה. איני רוצה להכיר אותך. לא כן הדבר כשהאדם מתנהג על פי תורה וחושב על פי מחשבת התורה!

נוטף שרץ משרץ

בספר תולדות יעקב יוסף (פרשת קדושים) כתב: "איתא במבחר פנינים, בשער אמונה זה לשונו: "אמרו לחכם למה אין אנו רואים כן סימן דאגה (הן חכם אתה והחכם צריך לקלוט קצת את המצב). אמר להם: מפני שלא קניתי דבר ופקדתי ודאגתי עליו (אין לי כאן איהה דבר שקניתי והפקדתי אצל פלוני עד שאצטרך לראובן בכל עת אם הוא שמור או לא). רוצה לומר, לא קניתי לי מאומה (כך שאין לו מה לאבד. מתי האדם דואג? כשלקח את כל כספו ואף לוח מאחרים והשקיע הכל באיזו השקעה כי ניבאו לו שיערבה עתיד לעלות, והנה נשתנו סדרי העולם, ועתה הוא דואג ובודק בכל עת עם ערכה עולה או יורד. זוהי דוגמא מתוך דוגמאות אין מספר שהאדם קנה דבר ודואג שלא לאבדו. אך החכם הנ"ל אמר: אין לי מה להפסיד כי לא קניתי לי מאומה). רק הכל מה שהיה לי היה מתת אלוקים בידי, ואם יקחנו מידי, לא אדאג עליו, כי ה' נתן וה' לקח".

ועוד הוא מביא מספר חסידים (פי"ב קכ"ג) שפירש לשון הפסוק (החלים סב. ג') "ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו": כך "רוצה לומר שבאמת אינו קנינו ומעשיו של אדם, רק שהקב"ה נפרע מן האדם כאילו היה מעשהו של האדם, אך שבאמת הכל של הקב"ה, וגובה מבעל בנים בניו, ומעשיר עשרו, וזה חסד גדול שמשלם לו גמול בעולם הזה, כדי להביאו לעולם הבא. נמצא הקב"ה גובה שלו משלו, היש חסיד גדול מזה?". בעל התולדות מבאר הטעם שבאמת מתכפר לו בכך, כי בעצם זה שהאדם נלחם עם המחשבה שהקב"ה נוטל ממנו דבר הקניו לו, ומזכיר לעצמו שהוא נוטל שלו משלו, הוא מתכפר.

ולענייננו, ככל שהאדם מוסיף להרגיש בעל הבית (וכפי שכתב הרמח"ל שזה היה חטא עץ הדעת, כי יצר יש לו לאדם להרגיש שהוא שולט במצבו ושהוא יודע מה עתיד לקרות), ברגע שמצבו מתערער, יש לו צורך נואש בנפשו להחזיר את השליטה לעצמו!

ולא פנה אל רהיבים ושטי כזב

ניקח כמשל בעלמא (נתן וזהירות יתירה), יש שהמלמד הרוצה להשתית משמעת בכיתתו, רואה שהוא מתחיל לאבד את שליטתו. ילד אחד התחצף והשני יצא בלי רשות והשלישי זרק איזה חפץ. הנה בדרך כלל המחשבות הראשונות שעולות לו במוחו הן מחשבות בלתי בריאות. ואפשר לראות זאת על תנועותיו ועל צעקתו. הוא מאבד את שיויו משקלו לכמה רגעים. ואם הקב"ה עוזר לו, הוא לוקח נשימה ארוכה, ונושא תפילה לשמים: "רבונו של עולם! זה נתון בידך. אני איני יכול. איני יכול לזרוק ולצעוק. עזור לי להחזיר את הסדר בכיתה". ואז הוא רואה שהקב"ה עושה לו ניסים. אכן, ה' עושה עושה ניסים בכל המצבים, לא רק במצבים הקשים ביותר.

האם להתעניין בנייעם בימים אלו?

אנשים חושבים שירגיעו את עצמם על ידי שיהיו שקועים בחדשות ובשאר ההבלים. לא נכחיש שיש צורך טבעי לדעת בערך מה קורה. וצריך להסביר זאת כדי שנובין. ראשית כל, יש לו לאדם כוח של סקרנות שמושכת אותו חזק מאוד, ואם יקום מי שיש לו הרבה ממדה זו ויתנזר לגמרי, עלול הדבר שיחזיק לזמן מה, ולאחר מכן ישלים את כל מי שחיסר ריבוי ריבית (אם כי אנשים יש שמוצליחים להתנזר לגמרי ויורכו מן השמים). ולכן פעמים הרבה העצה במצבים כאלה היא שהאדם יעשה לעצמו גדר וסיג, ועדיף שיעשהו בשיתוף עם חבר טוב, ויצהיר בפניו שזה מה שהוא עושה כדי להיות מעורב עם הבריות, ויותר מזה אינו שומע ואינו מתעניין במאומה, כי אינו רוצה לבזבז את חייו ואת הרגישו בהשביל זה.

אנשים הרי יורדים לגמרי מדעתם על-ידי שמשטתים ופוגעים בנפשם ובגופם, ברוחניותם ובגשמייתם, כאשר מתעניינים או רואים בזוועות ובאכזריותם של חיות האדם. איזה טיפשות לעשות זאת! הלא זה פחיתות הנפש שאין כדוגמתה. הם אפילו לא מתביישים. הם פוגעים בהרגשים העמוקים ביותר שלהם. אכן, הם פוגעים בנפשם מתוך בחירה מבלי לקלוט מה שהם מעוללים לעצמם. ולפעמים הם אף מזכים אחרים... מה אתה מסתכל?! מה אתה מועיל לעצמך?! הרי אתה הורס את נפשך ואת נפשותם של הסובבים אותך. אתה שולל מעצמך את היכולת להיות אדם בריא, יהודי ירא שמים. צריך לגנות זאת בכל לשון של גינוי. יש שהאדם אינו קולט את גנות הדבר מאחר שלא אמרו לו אלף פעמים שמדובר באיסור דאורייתא. ברם, צריך הוא לקלוט, ולפעמים צריך להעיר לאחרים, בדרכי נועם, כמובן. מה אתה עושה כאן? מה אתה עושה לעצמך?! מה אתה עושה לאחרים?! הלא זה מרחיקך מהתורה ומהאמת!

זה לעומת זה עשה האלוקים

צריך להבין שהקב"ה עשה זה לעומת זה, ופירושו של דבר שכל הרגש שקיים בעולם של אמת, בעולם של תורה, קיים גם בצד השני. ההרגשים התורה ומצוות, ההרגשים שהיו להם ליהודים בשמיני עצרת בעת שמחתם, אם בליל שמיני עצרת ואם בשאר מקומות שטרם ידעו על הנעשה גם בבוקר, הם בבחינת שעשועי תורה. הם היו כל-כך מרומומים או זוכו להתדבק בה'. ובכן, עלינו לדעת שכאלה הרגשים קיימים גם בצד השני, ההרגשים עמוקים ונוראים של בלבול ופחד ואכזריות, ומי שמשיקיע את ההרגשים שלו בצד השני, מונע מעצמו להרגיש הרגשים של קדושה, בדומה למי שמשיקיע את ההרגשים שלו בתאוה. וכמו שכתב האור החיים' הק' גבי עיר הנידחת שדרכו של אדם הרואה מנעשי אכזריות שנטבעת בו מדת אכזריות, ולכן הוצרכו להבטחה מיוחדת בקיימם מצות עשה להרוג עיר הנידחת - ונתן לך רחמים ורחימן. הפנייה אל הצד השני נובעת מכך שהאדם מרגיש חלול בקרבו ואובד עצות ואינו יודע לאן לפנות ומה לחשוב, כי לכן הוא גומר אומר להעביר את זמנו בדברים של הבל, ואח"כ מתקיים בו 'משביעו רעב'. תאבונו רק מתגבר והולך לראות ולשמוע עוד ועוד בחשבו שזה מה שייטיב לנפשו. זהו היסוד של משביעו רעב. כשהאדם מספק על האדם לעשות חשבון הנפש בענין זה, ואם הוא רוצה לדעת, אם מפני שהוא רוצה להיות מעורב בין הבריות, ואם מפני שהוא מרגיש שאם לא יידע כלום, יהיה יותר מבולבל, יכול הוא לקבוע לעצמו זמן שבו יקבל סקירה על הנעשה וימשיך את חייו. וכבר היה כן לעולמים אפילו אצל יראים ושלמים שבזמנים של מלחמה רצו לדעת את הנעשה. ובכל אופן, יש כאן הדממות נפלאה. והעיקר צריך לזכור שגם אם האדם יודע את הנעשה, עדיין הוא יכול להיות ירא ושלם, זאת כשהוא יודע איך להתדבק בתורה, וכמו שביארנו בגוף המאמר.

אזונו דבר קורה לאדם עם כספו. הוא שואב את רגיעתו מן שהוא שולט על המצב. ובו ברגע שהוא מבין שאינו שולט, מתחילים לצופו בו מחשבות והרגשים טפשיים.

איננה הדרך המועדפת, אלא היא הדרך היחידה. אין דרך אחרת!

אומרים לו לאדם: תחליף אותם עם האמת. מדוע אתה פונה אל הרבים ושטי כזב? חזור אל הקב"ה. הידבק בתורה. לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיניי. **ההתדבקות בתורה**

חלקה'

הקב"ה מסתתר שם

נקודה נחוצה נוספת: **האור החיים** הק' מביא בפרשת וישב שכאשר הדברים נעשים על-ידי בעלי בחירה, יותר קשה לו לאדם להישאר עם כל האמונה והבטחון, כי הוא רואה בעיניו שפלוני בחר לעשות כך. כשנפול על בהמתו כותל רעוע וכדומה, יותר קל לו לומר: "הכל נעשה בהשגחה פרטית מזדקקת. ה' נתן ה' לקח, יהי שם ה' מבורך". אך כשבעל בחירה מזיק לו, קשה לו להישאר עם אותה בהירות שהיתה לו לדוד המלך באמרו: "ה' אמר לו קלל". וכפי שאמר הבעש"ט הק' ובעל התניא ושאר הצדיקים שבתוך הבחירה נמצא הקב"ה והאדם צריך לעבוד להגיע אל הבהירות הזאת שאין כלום חוץ מהקב"ה.

וכיון שהאדם מגיע לבהירות זו, הוא זוכה לאור נפלא של תורה. זה לא סתם מרגיע אותו, אלא מחברו אל התורה ואל נותנה. זהו דברי ה'תולדות' בתחילת פרשה זו. התורה מתחילה "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ". ומיד היא מודיעה: "והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום", ופירושו שכל הנהגותיו של הקב"ה עטופים בלושם המסתירים אותו. אך זהו רק השלב הראשון. ובשלב השני, אז מתקיים "ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור". ומביא ה'תולדות' מהבעש"ט הק', וזה לשונו: "שמעתי ממורי זלה"ה, שאם ידע האדם שהקב"ה מסתתר שם, אין זה הסתרה, כי נתפרדו כל פועלי און. וזהו שאמר "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם", רוצה לומר, שיסתיר מהם שלא יידעו שהקב"ה שם בהסתרה זו".

פירוש, הקב"ה אומר שהדרך היחידה להביא עליהם פורענות היא על ידי שיסתיר מהם את המציאות שהוא נמצא בתוך ההסתרה, כי אם יזכרו שהוא נמצא בתוך ההסתרה, ממיילא יתפרדו כל פועלי און. אכן אם האדם מחזק עצמו באמונה ואינו נותן לעצמו להתפתות שהדברים הם כפי שהם נראים מבחוץ, אלא הקב"ה מנהל את בריאתו עם תוכנית ועם סדר ומהלך מדוקדק, הוא זוכה ומתקיים אצלו 'יהי אור'!

עוד הוא כותב שם: "וכיצא בזה שמעתי ממנו כי ראשי תיבות אמר אויב ארדוף אשיג אחלק וגו' (שמות טו, ט), הם ה' אלפיו, ששם אלופו של עולם מסתתר". אכן כשהאדם מתבונן בזה ומדבר באופן זה, האמונה מתחזקת בו, כאמור הצדיקים על האמנותי כי אדבר, שעל ידי הדיבור מתחזקת האמונה, וכיון שהאמונה מתחזקת בו, מתקיים בו ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור.

בעצב תלדי בנים

ועוד יש מבעל ה'תולדות' בפרשת נשא המדבר בענין העונש של צער לידה שהגיע לעולם בעבור חטא עץ הדעת, כמאמר הכתוב "אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים". הוא מביא שם מהזה"ק (סוף פרשת ויקהל) רבי שמעון ורבי אלעזר בריה, הוו יתבי ליליא חד, ולעאן באורייתא. אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אבוי. הא כתבי אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים נאל אישך תשוקתך וגו', ואוליפנא דדא איהו קדא עלאה. תינת לתתא, אכל איהו פגונא דלעילא, מאי איכא למימר ר' שמעון ור' אלעזר בנו היו יושבים לילה אחד, ועוסקים בתורה. אמר ר' אלעזר לר' שמעון אבוי, הרי כתוב, ואל האשה אמר הרבה ארבה

עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים ואל אישך תשוקתך וגו', ולמדנו שזה סוד עליון, כלומר שנוהג גם כן למעלה במלכות (אשר מקבלת את השפע מלמעלה ממנה ומולידה תולדות בעולם), ובכן, כל האמור בפסוק נכון למטה, באשה הגשמית, אבל אם הוא כעין של מעלה, הדיינו שגם האשה עליונה שהיא המלכות נאמר לה בעצב תלדי בנים, מה יש כאן לומר? ושם בזהר איתא שרבי שמעון השיב לו מהפסוק "כאיל תערוג על אפיקי מים". הוא שאל מדוע נאמר תערוג בלשון נקיבה והאיל הוא זכר, והשיב כהא דאיתא במסכת בבא בתרא (טז, ב): "חולל אילות תשמור (איוב לט, א) - אילה זו רחמה צר, בשעה שכורעת ללדת, אני מזמין לה דרקון (נחש) שמכישה בבית הרחם ומתרפה ממולדה, ואלמלא מקדים רגע אחד או מאחר רגע אחד, מיד מתה. והסביר רבי שמעון סוד הדבר שלפעמים הדרך היחידה שתבוא תולדה היא שיבוא הסטרא אחרא וינשך. אמר רבי תערוג כשהתורה אמרה בעצב תלדי בנים, הוא לא התכוון לצער הלידה בלבד. צער הלידה הוא רק ביטוי אחד של הסוד הזה, ביטוי שמתקבל אצל האשה. אצל האילה הוא מתבטא על-ידי הכשת נחש. וכן הוא מקבל אצל כל אחד ביטוי אחר. ובשמים שם הוא שורש כל הדברים האלה, שפעמים הרבה צריך שבתחילה תשלוט מדת הדין ובני האדם יחשבו שזהו הדבר הגרוע ביותר שיכול להיות, ובסוף יתברר שזהו הדבר המועיל ביותר, כי זה מה שהביא את התולדות הנפלאות.

מה ראה, אך אולי תהיה עת רצון ויספר בעל פה, ובלשונו: "ואספרה שמך לאחי ובתוך קהל האהלך איה' לדבר בעל פה אם יהיה רצון השי"ת בזה, ולא רציתי לכותבו בו שום רמז בזה המאמר".

הנה אנו רואים עד כמה הדבר חזק ואמיתי, והרי כל הפסוקים הם פסוקים מפרשה זו. "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ", "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", "בעצב תלדי בנים". כשהאדם זוכה בסייעתא דשמיא, הוא חוזר במחשבתו על היסודות הפשוטים. הקב"ה ברא את העולם, והדרך היחידה שיש לי להינצל מן הפורענות היא כאשר אזכור כי אלופי של עולם מסתתר בתוך האויב והכל נעשה בחשבון ובהשגחה פרטית מדוקדקת, ומה יועיל לי לזכור זאת? כשאדבק את עצמי בתורה.

צריך לזכור את היסוד החשוב, שכל אות בתורה, כל פסוק בתורה, וכל דף גמרא, כשהאדם לומדו כדי להתקרב אל ה', על-ידי שהוא מתנתק מהבלי העולם ומתיישב ללמוד בקול רם, הוא זוכה ומקבל את אור התורה השייך לכל תר"ג המצוות. אור התורה המלמד כיצד לחשוב במצבים קשים אינו נמצא בשער הבטחון של חובת הלכות בלבד, אלא הוא נמצא בכל חלק מחלקי התורה. הקב"ה נתן לו כח ליהודי להתדבק בתורה, וכל אימת שהוא לומד עם הכוונה להתקרב אל ה', נשמתו מתרחבת, ונשמתו הרי יודעת את האמת שהקב"ה מנהיג את העולם ושהכל לטובה. וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד.

וכאמור, מי שחי באופן זה, יכול להתרומם ולהתנשא למדרגות נפלאות, ואין אצלו בלב שום סתירה. הוא שופך את נפשו באמירת מזמורי תהלים, ומרגיש בצערם של ישראל, ומשתדל לעמוד להעמיד להם מגן על ידי תורה ותפילה וגמילות חסדים, ובאותו זמן הוא שרוי בשמחה ושלווה פנימית.

עמו אנכי בצרה

הן תראה שבפרק 'ושב בסתר עליון' אשר שם מבואר היסוד שעל האדם לזכור שהוא נמצא תחת כנפיו של הקב"ה, נאמר בסופו: "עמו אנכי בצרה". על האדם לדעת שכאשר יהודי שרוי בצער, השכינה שרויה בצער. ויש לזה שתי תוצאות. האחת שיידיע האדם שעליו להשתתף בצערו של יהודי, כי כך הוא משתתף בצער השכינה. והשנייה, שיבין היהודי שהשרוי בצער שאף פעם אינו לבד. תמיד הקב"ה נמצא עמו. וכמו ששינוי במסכת מגילה (טז, א): רבי שמעון בן יוחי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שגלו, שכינה עממן כו', ואף כשה עתידין ליגאל, שכינה עממן, שנאמר: ושב ה' אלוקיך את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד שהקב"ה שב עממן מבין הגלויות. הקב"ה גם שרוי בצער. אותו א-ל שברא את העולם באתא קלילא והושיע את ישראל מיד מצרים באותות ומופתים, נמצא בתוך המצב ושולט בו. כשהאדם מבין את שני הדברים ביחד, הרי הוא מבין שעליו רק להתדבק בה', והדרך המועילה ביותר לזה, היא על-ידי התורה, על-ידי כל האופנים של לימוד התורה, לחשוב על פי התורה ולהתנהג על פיה, כי אז יתקיים בו 'תורתך שעשועי' ויהיה קרוב אל ה'!

עכשיו שבני ישראל נקיים וצחים, אפשר לעבוד אתם. אפשר להביאם למדרגה של תשובה

וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד כותב על זה ה'תולדות': "ולפי שראיתי מעשה בזה, שכל פועל ה' למענהו, שעושה שליחתו אפילו על ידי דבר המזיק, שיוצא ממנו טובה גם כן, ולפי הנראה לכאורה הוא נשיכה, ובאמת יוצא מזה כמה טובות צורך גבוה מה שעניי ראו ולא זה, ולכן דרשו חז"ל "וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", אפילו הרשעים ונשיכת הנחש הכל לטובה ייחשב (כדאיתא במדרש: טוב זה יצר טוב; טוב מאוד זה יצר הרע) למי שירצה להבין במתג ורסן ורמיזותיו של השי"ת אשר הפליא עם בראויו". ה'תולדות' מסיים את דבריו ואומר שכעת הוא מנוע מלספר

מה נאמר? מה נדבר?
הרבה מבינינו מתהלכים בימים אלו מבולבלים לגמרי כדת מה לעשות ומה לחשוב ולהתבונן. מקבץ שיעורים מהימים האחרונים יסייעו בידך להבנה בהירה והסתכלות מזוקקת על המצב הקשה השורר בארצנו הקדושה!
טלפון ישיר שעי' קול הלשון: 073.295.1337
לשמיעת השיעורים האחרונים לחצו בכניסתכם למערכת 111
קול הבינני
718.686.8300 - ארה"ב
03.300.0223 - ביטניה
072.2577726 - א"י
0204.586.2115 - ביטניה

זוכים ומזכים!
לאור המצב הקשה בא"י בימים אלו והבילבול השורר בענין, הרי שהזכות להפיץ את דברי החיזוק והאמונה כפולה ומכופלת היא!
להפצת גליונות באזור מגורכם פנו אלינו באחת מג' האופנים הבאים:
• בעמדות נדרים פלוס, בקופת הבינני
• דרך נציגנו הנאמן
• ואלמדה! (ולציון בהערת את פרטיך ומספר טלפון
במס' פלאפון: 0533191594
• בשליחת הודעה לדוא"ל המערכת.
• ואת כמות הגליונות הנצרכת, איה' יחזור אליך.)
ובזכות האמונה והביטחון בו יתברך, נושע בתשועת עולמים במהרה!